

Ο ΦΙΛΟΣ
Τ Η Σ
ΝΕΟΛΑΙΑΣ,
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΜΗΝΙΑΙΟΝ.

ΤΟΜΟΣ Δ΄.

Τεύχος ΙΑ΄.

Ζακύνθος 1861.

Γανουάριος.

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΟΙ

περὶ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης.

(Συνέχεια).

Ἰς ἐξετάσωμεν τώρα πῶς ἔχομεν νὰ ἀνακαλύψωμεν, κατὰ τὸν δεύτερον τρόπον, τὴν σύνδεσιν καὶ συγκόλλησιν τοῦ, «Χρυσοῦ λαλοῦντος ἅπας ἄπρακτος λόγος». Αὐτὸ μεταφράζεται εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, κατὰ τὴν χρονικὴν σημασίαν τῆς Ἐπί, «Ὅταν ὁ χρυσοῦ λαλοῦντος ἄπρακτα γίνονται ὅλα τὰ λόγια» κατὰ τὴν τοπικὴν, «Ἐμπροσθεν τοῦ λαλοῦντος χρυσοῦ ἄπρακτα κ. τ. λ.». Καὶ αἱ δύο αὗται ἐρμηνεύει εἶναι ὀλόκληροι καὶ ἀνελλιπεῖς, τὰς ὁποίας εἰάν ἀνελλιπῶς θελήσῃς νὰ μεταφράσῃς πάλιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, πρέπει νὰ εἴπῃς «ἐπὶ χρυσοῦ λαλοῦντος ἅπας κ. τ. λ.

Ταῦτα λέγων, δὲν ἐννοῶ ὅτι ἡ λείπουσα πρόθεσις εἶναι πάντοτε ἡ Ἐπί. Ὅσαι πρόθεσις συντάσσονται μὲ γενικὴν δύνανται κατὰ τὰς διαφόρους περιστάσεις νὰ πληρώσωσι τὴν ἑλλειψίν τῶν ἀπολλελυμένων. Διὰ νὰ μὴ ζητῶ μακρόθεν τὴν ἀπόδειξιν, αὐτὸ τοῦτο τὸ «Χρυσοῦ λαλοῦντος» ἐμπορεῖς νὰ ἀναλύσῃς εἰς τὸ «Ἰπὸ τοῦ χρυσοῦ λαλοῦντος γίνεταί ἄπρακτος ἅπας λόγος». Καὶ διὰ τί ὄχι; ἐπειδὴ ἡ ἀντίστροφος ἐνεργητικὴ πρότασις αὕτη, «Ὁ χρυσοῦ λαλῶν ἄπρακτον ποιεῖ πάντα λόγον» ἀκολουθεῖ τοὺς κανόνας τῆς φυσικῆς συντάξεως. Διὰ τί ὄχι; ὁπότεν ἡ μαντευομένη ἀναπλήρωσις αὕτη εὐρίσκειται ῥητῶς εἰς τὸ (Ἰλιάδ. Β, 333),

..... Ἀμφὶ δὲ νῆες
Σμερδαλίον κινάδουσαν ἄυσάντων ἸΠ' Ἀχαιῶν.

Ἐάν εἰς τὸν Ὀμηρικόν τοῦτον ῥίχον ἔλειπεν ἡ Ἰπὸ, τίς ἀπὸ τοῦς Γραμματικῶς δὲν ἤθελεν ὀνομάσαι Γενικὴν ἀπόλυτον τὸ «ἄυσάντων Ἀχαιῶν»;
Τὸ αὐτὸ ἐννοεῖται καὶ διὰ τὰ προθετικὰ μόρια, ὁποῖα εἶναι τὸ

Χάριν, τὸ Ἐνεκα, κ. τ. λ. ἐπειδὴ δυνατόν εἶναι νὰ ἐρμηνευθῆ ἡ φράσις καὶ οὕτως, Ἐνεκα, ἢ Χάριν τοῦ λαλοῦντος χρυσοῦ, καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, διὰ τὴν λαλιὰν τοῦ χρυσοῦ. Ἴδου καὶ τούτου παράδειγμα τῆς ἀναπληρώσεως (Ἰλιάδ. Ο, 743).

Ὅστις δὲ Τρώων κούρης ἐπὶ νηυσὶ φέροιο
Σὺν πυρὶ κηλείφ ΧΑΡΙΝ Ἐκτορος ὀτρύναντος.

Ἴδου πάλιν ἡ ἀπόλυτος τῶν Γραμματικῶν, Ἐκτορος ὀτρύναντος, εἶναι ἔλειπε τὸ Χάριν, τὸ ὁποῖον εἶναι, καὶ αὐτὸ ὄνομα ἑλλειπτικὸν τῆς Πρὸς, ἢ τῆς Διὰ, ὡς ἴδωμεν ὀλίγον ἀρχήτερα. Ἀλλὰ διὰ τί δὲν ὀνομάζουσι Γενικὴν ἀπόλυτον καὶ τὸ, Ἄρετῆς, εἰς τὸ Ἐκμαζῶ σε τῆς ἀρετῆς;

Ἐπιστρέφω πάλιν εἰς τὰς προθέσεις λέγω, ὅτι τοιοῦτοτρόπως εἰς τὸ, αὐτοῦ διδάσκοντος ἐγὼ μανθάνω λείπει ἡ Παρά, εἰς τὸ, «Μὴ προσέχοντός σου τοῖς μὲθῆμασιν, ἀχθῶμαι» ἢ Περί, ἢ ἡ Ἐνεκα, εἰς τὸ «Τούτων εἰρημένων, διελύθη ἡ Ἐκκλησία» ἢ Ἐκ, εἰς τὸ,

Θεοῦ θέλοντος, κἂν ἐπὶ ῥήματι πλείους,

ἢ Μετά, κ. τ. λ. Ἀλλὰ τί λέγω Προθέσεις; Πολλάκις ἡ νομιζομένη ἀπόλυτος ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ γενικὴ κτητικὴ. Εἰς τὸ παράδειγμα, τὸ ὁποῖον ἀνωτέρω ἀνέφερα,

Ἄνδρὸς κακῶς πράσσοντος ἐκποδῶν φίλοι,

τί ἐμποδίζει νὰ θεωρηθῆ τὸ, Ἄνδρὸς πράσσοντος, ὡς κτητικὴ τοῦ φίλοι, ἢ τοῦ Ποδῶν; Οἱ φίλοι τοῦ κακῶς πράσσοντος ἀνδρὸς γίνονται ἐκ ποδῶν, ἢ, Οἱ φίλοι γίνονται ἐκ ποδῶν τοῦ κακῶς πράσσοντος ἀνδρὸς.

Ἄν δὲν ἐφοδύμην τὸ ἀνυπομόνητον τοῦ ἀναγνώστου, εἶχ' ἀκόμη νὰ εἶπω πολλά καὶ περὶ τῶν Δοτικῶν καὶ Αἰτιτικῶν ἀπολύτων, αἱ ὁποῖαι μὴτ' αὐταὶ δὲν ἐκβαίνουσι ἀπὸ τὸν γενικὸν κανόνα τῆς ἑλλείψεως, ἐπειδὴ ἔχουσι ὑπονοουμένην κάμμιαν ἀπὸ τὰς μὲ δοτικὴν ἢ αἰτιατικὴν συντασσόμενας προθέσεις, ἢ ἀναφέρονται ἀμέσως εἰς ῥῆμα.

Ταύτης τῆς ἑλλείψεως ἡ ἀγνοία ἐγέννησε τὰς λεγομένας Γενικὰς διαιρητικὰς, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται ἀναμφιβόλως εἰς λείπουσαν πρόθεσιν, τὴν Ἐκ, ἢ τὴν Ἀπό. Λέγω ἀναμφιβόλως, ἐπειδὴ ἡ μετάφρασις τῶν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν γίνεται διὰ τῆς Ἀπὸ, τὴν ὁποῖαν ἡ συνήθεια συντάττει μὲ αἰτιατικὴν. «Οἱ εὐφρονούντες τῶν ἀνθρώπων» θέλει νὰ εἶπῃ, Οἱ φρόνιμοι ἀνθρώποι, εἶναι ὅμως θείλῃς νὰ τὸ μεταφράσῃς κατὰ λέξιν, πρέπει νὰ εἶπῃς, Ὅσοι ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἔχουσι γνῶσιν.

Ἄλλας πάλιν γενικὰς μὴ δυνάμενοι νὰ ὀνομάσωσι μὴτε διαιρητικὰς μὴτ' ἀπολύτους, τὰς ἐνόμισαν συντεταγμένας ἀμέσως μὲ ὀνόματα. Τοιαῦτα εἶναι ὅσοι γενικὰ ἀκολουθοῦσι τὰ συγκριτικὰ καὶ ὑπερθετικὰ Βίβλικα ἢ κοινοτέρα χρῆσις ἀπαιτεῖ νὰ προσφέρωνται χω-

εἰς προθέσεως. Ἄλλ' ἡ ἀπουσία τῆς προθέσεως δὲν ἀλλάσει τὴν φύσιν αὐτῶν, μὴτε δικαιολογεῖ τὴν ἀγνοίαν τῆς ἀρχαιοτάτης αὐτῶν συντάξεως. Καὶ ἂν ἔλιπεν ἡ μαρτυρία τῆς κοινῆς γλώσσης, ἡ ὁποία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰς μεταφράζει μὲ πρόθεσιν, ἀκοῦσι ὀλίγα παραδείγματα τῶν παλαιῶν ν' ἀποδείξωσι τὸ λεγόμενον. Ὁ Ἡρόδοτος λέγει «Εὐείδεσάτην ἐκ πασέων καὶ «Καλλίστους ἐκ τῶν πάντων (1)». Ὁ αὐτὸς μετεχειρίσθη εἰς τὸ συγκριτικὸν τὴν Πρὸ, «Οἷσι ἡ τυραννὴς ΠΡΟ ἑλευθερίας ἦν ἀσπαστότερον (2)» ἤγουν, Εἰς τοὺς ὁποίους ἡ τυραννία ἦτον προσφιλεστέρα ΑΠΟ τὴν ἑλευθερίαν. Εἰς τὸν Σοφοκλέα συντάσσεται μὲ τὴν Ἄντι (Τραχιν. 577),

ἵστε μὴ τιν' εἰσὶδῶν
Στήρξει γυναῖκα κείνος ἀντί σου πλεόν.

Ὁ δὲ Ὀμηρος ἤλλαξε καὶ τὴν πρόθεσιν καὶ τὴν πτώσιν (Ἰλιάδ Α, 516),

ὅσον ἐγὼ ΜΕΤΑ ΠΑΣΙΝ ἀτιμοτάτη θεὸς εἰμι.

Ἐπλάσαν οἱ Γραμματικοὶ Δοτικὰς παθητικὰς, αἱ ὁποῖαι μὴτ' αὐταὶ ἄλλο δὲν εἶναι πλὴν ἑλλειπτικαὶ προθέσεως, κάμμιαν φορὰν τῆς Παρά, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῆς Ἰπὸ, τὴν ὁποῖαν ἀναπληροῦσιν οἱ ποιηταὶ (Ἰλιάδ. Ε, 93),

Ἄς ὑπὸ Τυδείδῃ πυκινὰ κλονέοντο φάλαγγες

καὶ (Ἰλιάδ. Ε, 555),

Ἐτραπέτην ὑπὸ μητρί

καὶ (Ἰλιάδ. Ε, 564),

Ἰνα χερσὶν ὑπ' Αἰνείαο δαμείη.

Εἶπε καὶ ὁ Ἡρόδοτος (3), «Ἀρχόμενος ὑπ' ἐκείνοισιν. Ἐὐν ἔπρεπε νὰ ὀνομάζωνται αὐταὶ δοτικαὶ παθητικαὶ, ὅσακις λείπει ἀπ' αὐτὰς ἡ πρόθεσις, πολὺ προσφύεστερον ἤθελεν ἀρμόσει τὸ τοιοῦτον ὄνομα εἰς τὴν γενικὴν, ἥτις εὐρίσκεται καὶ αὐτὴ ὄχι σπανίως χωρὶς τὴν Ἰπὸ. Εἰς ταύτην τοῦ Ἀριστοφάνους τὴν ῥῆσιν (Νεφ. 1087),

Τί δῆτ' ἔραϊ; ἦν τοῦ οὐ νικηθῆς ἐμοῦ,

λέγει ὁ Σχολιαστὴς, «Δύο προθέσεων ἑλλείψεις, ἀντὶ τοῦ, Εἰς τοῦτο νικηθῆς ἸΠ' ἐμοῦ». Τοιοῦτος εἶναι ὁλος ὁ χορὸς τῶν λεγομένων Αἰτιολογικῶν, Ὀμοιωματικῶν, Ὀργανικῶν κ. τ. λ. δοτικῶν, εἰς τὰς ὁποῖας ὑπονοεῖται ἐξωθεν ἡ Ἐν, ἢ Σὺν, ἢ κάμμία τοιαύτη ἄλλη πρόθεσις.

Ἀπὸ ταύτας ἐξαιεῖται ἡ ὀνομαζομένη Δοτικὴ χαριστικὴ, ἑλλειπτικὴ μὲν καὶ αὐτὴ, ὄχι ὅμως προθέσεως, ἀλλὰ μετοχῆς τῆς Χαριζόμενος, ὡς καὶ τὸ ὄνομά της τὸ μαρτυρεῖ. Ὅστις ἀμφιβάλλει περὶ τούτου, πρέπει πάλιν ἐξ ἀνάγκης νὰ προσδράμῃ εἰς τὴν σημερινὴν γλῶσσαν τῶν Γραικῶν. Ἄντι τῆς Χαριστικῆς δοτικῆς τῶν παλαιῶν, ἡμεῖς μετεχειριζόμεθα τὴν Γενικὴν, μὲ ἑλλειψιν ἀνάλογον τῆς προτέρας. Ἐ-

(1) Α, ερς, Γ, λη. (2) Α, ξε. (3) Α, ηκ.

λεγον ἐκεῖνοι, παραδείγματος χάριν, Διδάσκω σοι τὸν Νικόλαον λέγομεν ἤρεῖς σου διδάσκω τὸν Νικόλαον. Ἡ ἀναπλήρωσις τῆς ἐλλείψεως εἶναι καὶ εἰς τὰς δύο τούτας φράσεις ἡ αὐτὴ κατὰ τὴν ἐνοιαίαν· εἰς τὴν πρώτην, Διδάσκω [χαρίζομένός] σοι τὸν Νικόλαον, εἰς τὴν δευτέραν, [Διὰ χάριν] σου διδάσκω τὸν Νικόλαον. (Ἀκολουθεῖ).

ΚΑΡΟΛΟΣ Ο ΜΟΧΘΗΡΟΣ.

ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ.

Καρόλου Γκ. Βρόσσοις.

II

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Εἰς τὴν βαλτώδη κοιλάδα τὴν διαβρέγουσαν τὴν Σενσήν, δυτικομεσημβρινῶς τῆς μονῆς τοῦ Ἄρλεμ καὶ μεσημβρινῶς τῆς τοῦ Βέργερ ἀνηγείρετό τὸ Φορσεάλ, ἐν τῶν μάλλον ὄχυρῶν καὶ ἀπορρήτων φρουρίων τοῦ μεσαιῶνος. Τῶντι οὐσιώδες μέσον ὑπερασπίσεως διὰ τὸ φρούριον τοῦτο ἦσαν αἱ μεγάλαι λίμναι, ἐκτεινόμεναι κύκλῳ, καὶ μεστὰὶ οὐσαι ἐλῶν, τάφρων τε καὶ γενοπῶν κεκαλυμμένων ἀπὸ αὐξοῦντα χόρτα. Ἄν ἀπὸ τὰ ὑψώματα τοῦ Ὄαζῦ ρίψῃ τις τὸ βλέμμα ἐπὶ τῆς βαλτου, ἡ ψυχὴ συστέλλεται ἀλγεινῶς εἰς τὴν θέαν τῶν ὑπερόγκων ἐκείνων κτιρίων, μὲ ὑψηλοὺς πύργους εἰς τὰ πλευρόν των εἴτινες φαίνονται ἀναφύομενοι ἐκ τῶν ὑδάτων καὶ ἐξέχουν εἰς ὀρίζοντα σχεδὸν πάντοτε ζοφώδη, ἐπινέφελον καὶ κατηφῆ.

Πλησιάζων τις εἰς τὸ Φορσεάλ δὲν διέκρινεν εἰμὴ τέιχη ἐκ πλίνθων ὀπτῶν μαυρισμένα ἐκ τῆς πολυχρονίας, χωρὶς τινὰ ἀρχιτεκτονικὸν ῥυθμόν. Ἐνταῦθα δὲν ἐφαίνετο κάμμιαις λογῆς πυργίον μὲ κομψὸν ἄνδρον, οὔτε πύλαι κεκοσμημέναι, οὔτε καρυάτιδες ἐπὶ τῶν στεγῶν, οὔτε ὕλοι χρωματιστοὶ εἰς τὰ παράθυρα, ἐνὶ λόγῳ, κἀνὲν ἴχνο· ἐκ τῶν περιούμιων ἐκείνων τεχνικῶν οἰκοδομῶν, τὰς ὁποίας οἱ προπάτορές μας ἐπρομηθεύοντο, μιμούμενοι τὰς ἀνατολικὰς φαντασίας.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ φουρίου συνῆδε ἄριστα πρὸς τὴν τραχειαν καὶ ἀπότομον ἐξωτερικὴν πρόσοψιν τῶν πλινθίνων οἰκοδομῶν. Μόνον τεπράγωνός τις πύργος ὑψωμένος πολὺ ἐκ πολλῶν ὀροφῶν, διατρυπημένος ἀπὸ παράθυρα ἢ μάλλον ἀπὸ σιδηροκιγκλίδας, προὐκάλει τὴν προσοχὴν σου εἰς τὸ προκίλιον τοῦτο.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1356. ἐν ἔτος καὶ ἡμισυ εἶχε παρελθεῖ ἀφοῦ ὁ βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας, Κάρολος ὁ Μοχθηρὸς, δραπετεύσας ἀπὸ τὸ φρούριον τοῦ Γαλλάρδου εἰς τὸ Ἄνδελῦ καὶ μεταταῦτα ἀπὸ τὸ μέγα Καστελλέττον τῶν Παρισίων, κατέλυε δεσμώτης εἰς τὴν οἰκοδομὴν

ταύτην ἐν ἧ ἐφαίνετο ὅτι ἤθελε διανύσει ἂν ὄχι ἐν εἰρήνῃ, τοῦλάχιστον ἐν ἀπραξίᾳ ζωῆν οὕτως ἀνήσυχον καὶ τεταραγμένην.

Εὐκόλως δύναται τις νὰ νοήσῃ πόσον ἀναγκαῖα ὤφειλε νὰ ἦναι ἡ θέσις τοῦ διοικητοῦ ὄχυροῦ χρησιμεύοντος ὡς εἰρκτὴ εἰς τὸν μάλλον ταραξίαν καὶ ὀξύνουν πρίγκηπα τῆς ἐποχῆς του.

Ἦδη ἀποπολλοῦ κατεῖχε τὴν θέσιν ταύτην ὁ Τριστάνος δὲ Βοᾶς τὸ γένος ἑλκῶν ἀπὸ εὐγενῆ οἰκογένειαν τοῦ Ἄρτοῦ. Ὁ τρόπος μετ' οὗ προσνήχθη ὁ ἀξιοτίμος οὗτος ἱππότης εἰς πολλὰς συμπλοκάς καὶ ἰδιαζόντως εἰς τὴν αὐτῆ μάχην τῆς Κρεκῦ, τὸν εἶχε περιποιήσαι τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ Ἰωάννου, τότε δουκὸς τῆς Νορμανδίας, οὕτως ὥστε δὲν ἐδίστασε ποσῶς νὰ τὸν ἐμπιστευθῇ τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως Ἄρλεμ καὶ τὴν τοῦ φρουρίου Φορσεάλ. Ἡ Κλεψύδρα ἐσημείωνε μόλις τὴν ἕκτην ὥραν καὶ ἡ νύξ ἐπιταχυνομένη τὴν φορὰν ταύτην ἀπὸ πικρὴν νεφέλην, ἐκάλυπτε διὰ τῆς σκοτίας τῆς ἄπαταν τὴν φύσιν. Αἱ θέσεις εὐρίσκοντο ὄχυρωμένοι ἐν καιρῷ νυκτὸς, αἱ γέφυραι σκιασμένοι καὶ τὸ σύνθημα τῆς μουσικότητος δομένον πολυλά κρυφίαις. Τὸ Φορσεάλ ἦτο σιγῆλόν. Μόνον πρὸς τὰ ἐξω ἠκούοντο κατὰ διαλείμματα αἱ ἐπανελημμένοι φωναὶ τῶν σκοπῶν καὶ οἱ κρωγμοὶ τῶν λιμνωδῶν ὀρνέων θορυβοῦντων διὰ τῆς βάλτου. Ἰπάρχουν εἰς τὴν ζωὴν ὦραι, καθ' ἃς ὁ ἄνθρωπος, ἄσμενος ὅτι ἐξεπλήρωσε τὰ ἐπιβληθέντα αὐτῷ καθήκοντα, συγχαίς δεινὰ, αἰσθάνεται ἐνδύμυχον εὐχαρίστησιν ἀδύνατον νὰ περιγραφῆ· τὸ αἶμα τρέχει δροσερώτερον εἰς τὰς φλέβας, ἡ κεφαλὴ εἶναι ἐλαφροτέρα, ὁ ὀφθαλμὸς ἦτον ἀμαυρὸς, ὁ ἀῆρ τὸν ὁποῖον ἀναπνεύει καθαρώτερος, πάντα τὰ περικυκλοῦντα αὐτὸν φαίνεται ὅτι τὸν ὑπομειδιῶσι, καὶ χωρὶς ἀδημονίας περὶ τοῦ ἐνεστώτος παραδίδεται σύνολος μετὰ χαρᾶς εἰς τὰς γλυκυτέρας αἰσθήσεις τῆς καρδίας.—Ὁ Τριστάνος δὲ Βοᾶς ἦτον αὐτόχροημα βυθισμένος εἰς τὴν ἐκστασιν τοιαύτης μακαριότητος. Παρὰ τὴν θερμάστριν καθήμενος ἐθερμαίνετο εὐχάριστος εἰς καλὴν πυρρὰν, ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς ὁ ὀδοκοντοῦτης ἐφημέριος τοῦ φουρίου πάτερ Ματθίας ἀπήγγελλε χαμηλοφώνως τὰς προσευχὰς του· ἐφαίνετο ὅτι οὐδὲν ἐπίγειον ἐδύνατο νὰ διαταράξῃ τὴν ἡσυχίαν τῶν δύο ἐκείνων ἀτόμων, ὅταν ἐξ ἀπροόπτου ἀνεῳχθῇ ἡ θύρα τῆς αἰθούσης ἐν ἧ εὐρίσκοντο, καὶ ἀνεφάνη εἰς δροσφόρος.

—Αὐθέντα—εἶπεν—ἱππεὺς τις ἀφίχθη πνευστιῶν αὐθωοὶ ἀπὸ τὸ φρούριον τῆς Κρεβκέρης. Λέγει ὅτι ἔχει σπουδαίαν πρεσβείαν καὶ ζητεῖ νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὴν Εὐγενίαν σας χωρὶς ἀναβολήν.

—Αὐταὶ εἶναι νέαι εἰδήσεις πάτερ· εἶπεν ὁ Τριστάνος, ἀποταθεὶς εἰς τὸν πάτερ Ματθίαν. Μήπως ὁ φίλτατος ἐξάδελφός μας φρουραρχος Ἀδάμ Καρδεράκ ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ ἡμᾶς;

—Όχι, αὐθέντα, δὲν εἶναι αὐτός—ἐπανέλαβεν ὁ δορυφόρος—μά-
λιστα φρονῶ ἀπεναντίας ὅτι εἶναι ἄτομον ὑψηλοτέρας περιωπῆς.

—Ἄτομον ὑψηλοτέρας περιωπῆς!—ἐπέλεξαν συγχρόνως ὁ διοικη-
τῆς καὶ ὁ ἐφημέριος.

—Ναί, αὐθένται, καθότι ἐφάνη ὅτι ὁ ταχυδρόμος ἀναμέσον τῆς
κρυοναλαζίου ζώνης του, ἔφερε τρεῖς χρυσοῦς κρίνους.

—Εἰσάγαγέ τον πάραυτα—ἀνέλαβεν ὁ Τριστάνος.—

Μετὰ μικρὸν ἠκούσθη καταβιβαζομένη ἡ περιαιρετὴ γέφυρα, αἱ
πύλαι ἔτριξαν ἐπὶ τῶν στροφίγγων των καὶ ἵππεύς τις εἰσῆλθε κάλ-
πην ἐλαύνων εἰς τὴν αὐλήν.

Ὁ διοικητῆς εἶχε λάβει ἀξιοπρεπεῖς ἦθος, ὡς ἀνῆκε εἰς τὸν βαθ-
μόν του. Ὅταν ὁ πρέσβυς εἰσῆλθε, τὸν ἔνευσε νὰ πλησιάσῃ καὶ

—Τί νέα μᾶς φέρετε φίλε μου;

—Ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου μου, δὲν δύναμαι νὰ τὰ διακοινώσω πα-
ρὰ εἰς τὸν Κύριον Τριστάνον δὲ Βοᾶ, διοικητὴν τῆς πόλεως Ἄρλεμ
καὶ φρούραρχον τοῦ Φορεστάλ.

—Ὁμιλεῖτε μὲ αὐτὸν τὸν ἴδιον—ἀπήντησεν ὁ Τριστάνος.—

Ἐνταῦθα ὁ πρέσβυς ἐξήγαγεν ἕκ τινος θυλακίου ἕν περγαμνὸν καὶ
τὸ ἐνεχείρισεν εἰς τὸν διοικητὴν.

Ὁ γηραιὸς λοχαγὸς ἔλαβε τὸ ἔγγραφο καὶ τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν ἐ-
φημέριον μόνον ὄντα ἐν βαθμῷ νὰ τὸ ἀναγνώσῃ, καὶ ὁ πάτερ Ματ-
θίας ἐπλησίασε εἰς τὸ φῶς καὶ ἀνέγνω·

«*Ἡμεῖς Κάρολος πρωτότοκος τοῦ βασιλέως, Δουξ τῆς Νορ-
μανδίας, Δελφίνος Δὲ Βισινοῦ, Ἀρχὼν τοῦ Ἄρλεμ κτλ. κτλ.
ἔπρὸς τὸν φίλτατον καὶ πιστόν μας Τριστάνον δὲ Βοᾶ, χαίρειν.*

«*Φίλτατε καὶ πιστὲ διοικητὰ, σὰς διατάττομεν ὅτι, ἅμα λα-
θόντες τὴν παρουσίαν νὰ μεταβῆτε συνωδευμένοι μὲ πενήκοντα
ἐκ τῶν καλλιτέρων σας στρατιωτῶν εἰς τὴν πόλιν μας τῆς Κρεβ-
κέρης ὡς δεόμενοι τῆς ὑπηρεσίας τῶν πιστῶν μας πολεμιστῶν.*

«*Θέλετε δώσει ἐντοσοῦτοις διαταγὴν ὥστε ὁ φυλακισμένος μας
νὰ φυλαχθῆ καλῶς καὶ ἀσφαλῶς. Μὴ προτιθέμενον τὸ ἔγγρα-
φο τοῦτο ἄλλον σκοπὸν, καθικετεύομεν τὸν Κύριον νὰ σὰς ἔχη
ὑπὸ τὴν σκέπην του».*

—Μὰ τὸν Ἄ. Χριστόφορον, τοῦτο εἶνε ἐκπληκτικὸν, ἐπρόφερον ὁ
Τριστάνος ἐμβρόντητος ἐκ τῶν ὧσων ἤκουσε· καὶ σκεπτόμενος ὅτι
αὐτὸς καὶ πάτερ Μαθίας ἠδύναντο ἄνευ μαρτύρων νὰ διαλεχθῶσε
ἐκτενέστερον ἐπὶ τοιοῦτου συμβάντος, ἐκάλεσε ἐνώπιόν του ἕνα δορυφόρον.

—Τοποθέτηται τὸν ἱππότην τοῦτον ὡς ἀνήκει—εἶπε, δεικνύων τὸν
πρέσβυ,—φέρε τον κάτι τι ν' ἀναψυχωθῆ, καὶ μὴ λησμονήσῃς τὸν
κέλητά του.

—Κύριε—ὑπέλαβεν ὁ πρέσβυς—σὰς εὐχαρισῶ, πλὴν ἔχω τὴν δια-
ταγὴν νὰ ἐπανακάμψω ἀπὸ βυτῆρος πρὸς τὸν κύριόν μου, καθότι εἰς
λάβη καὶ ἀπόψε ἀνάγκη ἐκ τῶν ἐκδουλεύσεών μου. Ἄν με ἐπιτρέ-
πετε, ἀναχωρῶ ἀνυπερβέτως.

—Ἰπάγστε λοιπὸν, φίλε μου, ὅταν οὕτως ἔχη. Ἀναγγεῖλατε εἰς
τὸν βασιλικὸν καὶ προσφιλέστατόν μας κύριον, ὅτι ἀμέσως ἐλθὼ ἐκ-
πληρώσει τὰς διαταγὰς του. Ὁ πρέσβυς, ἀφείς τὴν αἴθουσαν, ἀνέβη
τὸ ἄλογον καὶ ἀπῆλθε μέγα καλπάζων.

Ὁ Τριστάνος δὲ Βοᾶς καὶ ὁ πάτερ Μαθίας εἶχον μείνει ἀπόπλη-
κτοι ἐκ τῆς μοναδικῆς ἐκείνης πρεσβείας. Αὐτοὶ ἐνδιέτριψαν εἰς πολ-
λὰς εἰκασίας περὶ τὰ αἷτια τοσοῦτον κατεπειγούσης προσκλήσεως.
Τέλος, μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ὁ Τριστάνος ἀνεθυμήθη τὴν διαταγὴν
ἣν ὤφειλε νὰ ἐκτελέσῃ καὶ ὁ διάλογος διεκόπη.

Μετὰ μίαν στιγμὴν τὸ φρούριον ἦτον εἰς μεγάλην κίνησιν· ἀξιο-
μακτικοὶ καὶ στρατιῶται ἐφόρουν μετὰ σπουδῆς τὰς πολεμικὰς σο-
λὰς των. Ἰσάμενος ἐπὶ τῆς φλιᾶς τῆς θύρας, ὁ αἰδέσιμος ἐφημέριος
παρητήρει μὲ βλέμμα ψυχρὸν καὶ αὐστηρὸν ὅλας ἐκείνας τὰς προε-
τοιμασίας. Ὁ Τριστάνος τὸν ἐπλησίασε πρὶν ἢ εἶσῃ τὸν πόδα ἐπὶ
τοῦ ἀναβολέως καὶ

—Ἐχετε ὑγίαν,—τὸν εἶπε—πάτερ μου, ἐνθυμεῖσθε καὶ ἐμὲ εἰς
τὰς προσευχὰς σας καὶ εὐελπιζομαι ὅτι γρήγορα εἰς ἐξαναϊδωθῶμεν.

Ἐν δάκρῳ, κινήθην σχεδὸν ἀπὸ ἄγνωστον αἰσθημα, κατελείβετο ἐπὶ
τῆς πολιᾶς γενειάδος τοῦ ἐφημερίου, περιεπτύχθη τὸν γηραιὸν φίλον
του, ὅστις ἀναβὰς τὸ ἄλογον ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν μαχίμων του.

Ἡ νύξ ἦτο ζοφερά. Ἐνας τοξότης μὲ πυρσὸν ἀναχείρας προσηγέτο
τῆς συνοδίας. Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ὁ Τριστάνος δὲ Βοᾶς διήρχετο
μετὰ τοῦ λόχου του ἑκατὸν βήματα μακρὰν τοῦ Φερνάνδου δ' Αὐάνα
καὶ τοῦ Ροδριγυέ δ' Οὐρρῆ τοὺς ὁποίους ἀφήκαμεν ἀποπλανημένους
εἰς τὴν λίμνην τῆς Βρυνημόντης.

III

—Κύριε, ἡ νύξ εἶναι μᾶλλον ψυχρά, δὲν εἰμποροῦμεν ν' ἀνάψω-
μεν τὰ δεμάτια ταῦτα τῶν θάμων;

—Θεὸς φυλάξῃ, πανοῦργε! φύσα τὰ δάκτυλά σου ἂν κρυόνῃς.—

Μετὰ ταῦτα ὁ κύριος δὲ Πεκινγὺ ἐξηκολούθησε μεγαλοφώνως

—Ἐί, ὑποτελεῖς καὶ σεις ὅλοι πολεμισταί, κίρεις νὰ μὴ τολμήσῃ
ν' ἀνάψῃ φωτίαν, δὲν χρειάζεται νὰ ἐξυπνήσωμεν τοὺς τοξότας τοῦ Φο-
ρεσάλ μὲ τοὺς ὑποίους εἰς συνδέσωμεν γρήγορα γνωριμίαν· ὑπομονὴ
μίαν στιγμὴν, καθότι εἰςεῦρετε ὅτι δεόν νὰ προσμεϊνωμεν τοὺς δύο
ἵππεῖς οἵτινες μᾶς πληρόνουν τόσῳ καλά. Ἴσως ἐξώκειλαν τῆς ὁδοῦ,

ἄλλὰ δὲν εἰμποροῦν νὰ ἀργοπορήσουν πολὺ. Ἰπομονή, φίλοι μου, καὶ ἐν ὀλίγῳ δὲν θὰ κρούνομεν πλέον, ἔταν ὁ πύργος, τὸν ὁποῖον βλέπετε καταυγχιζόμενον ὑπὸ τῆς σελήνης, πυροποληθῆ ὡς δράγμα τυμπείου, ἔταν τὰ θυλάκιά μας πληρωθῶν ἀργύρου καὶ χρυσίου, καὶ ἔπειτα δὲν σκέπτεσθε τὴν ἀμοιβὴν ἣν μάς ὑπεσχεθῆ ὁ Φίλιππος τῆς Ναβάρρας διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀδελφοῦ του.—

Ἡ ὁμιλία αὕτη ἐπήνεγκε μαγικὸν ἀποτέλεσμα.

—Ἡμεῖς; θὰ σὲ ἀκολουθήσωμεν μέχρι θανάτου—ἐκράυγασαν ἐν χορῷ—Ζήτη ὁ Ἰωάννης Πεκικγνὺ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας!

Οὕτω πως ἀνέμενον ἐντοσοῦτω οἱ στρατιῶται τὴν νύκτα ἐκείνη, εἰς τὸ δάσος τοῦ Οὐζύ.

Ἐκαστος θέλει ἀπορήσει πᾶντως, ὅτι ἐν μέσῳ τόπων τόσον ἀκροσφαλῶν ἐν πολυἀριθμῶν στρατεύμα ἐνόπλων ἠδυνήθη νὰ μετεισθῆσθ ἀπροσκόπτως εἰς τὸ δάσος τοῦ Οὐζύ· ὅμως θὰ παύσῃ ὁ θυμασμός του ἂν σκεφθῆ ὅτι ἕνας τόπος, ὅσω πλέον σκολιὸς καὶ διασώδης ἦνε, τόσον εὐχερέστερον ἀποβαίνει νὰ τὸν διαβῆ τις ἀπαρατήρητος.

Ὀδηγηθέντες οἱ στρατιῶται οὗτοι ἀπὸ ἀνδρείους ἀρχηγούς, εἶχον ἔλθει ἐν σιγῇ διὰ διαφόρων ὁδῶν καὶ εἰς μικρὰ ἀποσπασματα. Συναθροισθέντες τοιοῦτω τρόπῳ εἰς ἀριθμὸν διακοσίων, ἐτοιμάζοντο μυστικῶς νὰ ἐκτελέσουν ἔργον ἐξ οὗ ἐξηρτάτο ἡ εὐτυχία ἢ ὁ ὄλεθρος τῆς Γαλλίας. Ἀνεφάνη τελοσπάντων εἰς τὸν οὐρανὸν ἡ σελήνη καὶ ἐπέχυσε τὸ ἀμφίβολον φῶς τῆς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ταύτης. Ἀπὸ τὸ ὕψωμα ὅθεν εὐρίσκοντο σύμπαντες οὗτοι ἐφαίνετο τὸ Φορεγὰλ ἤσουχον καὶ σιγηλὸν ὡς νὰ μὴν εἰσώκλειε πλέον ἐντὸς αὐτοῦ Κάρολον τὸν Μοχθηρόν. Συγχρόνως ὁ Τριστάνος δὲ Βοᾶς ἀπεμακρύνετο μὲ τὴ τάγμα του, καὶ ὁ αἰδέσιμος πᾶτερ Μαθθίας μὲ φανὸν ἐν χερσὶ, δεξιῶν μακρὰν σειρὰν δωματίων, ἔφθασε βελῆως εἰς τινὰ θάλαμον, παρουσιάζοντα τὴν θέαν θολοειδοῦς περιστάσου. Ἠνέφισε τὴν θύραν καὶ κλείσας αὐτὴν καλῶς τρίς ὀπισθὲν του, ἀνέβη ὄχι ἀπὸνωσ τὰς ἄνωφερεις καὶ γενὰς βαθμίδας κλιμακίου τινὸς ἄγοντος πρὸς τὸ διαμέρισμα τὸ κατοικούμενον ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ναβάρρας. Ὁ λογχοφόρος φρουρὸς ἐπὶ τῆς εἰσόδου τῆς θύρας ἐκροτάλισε τὸ πληκτρον καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἀνεφάνη ὁ ὑπὸ τῆς, ὁ μόνος ἀφειθείς εἰς τὸν καθειρωμένον

—Πᾶτερ μου—εἶπεν ὁ ὑπὸ τῆς, μέση τῇ φωνῇ—ὁ βασιλεὺς; ὁ κύριός μου εἶναι πολλὰ περίλυπος ἀπόψε· ἂν σεῖς; δὲν τὸν παραμυθῆσετε θὰ διέλθῃ κακὴν νύκτα.

—Βλέπομεν—ὕπελαθεν ὁ ἀγαθὸς πατήρ, ὡς γνωρίζων τὴν ἐπιρροὴν ἣν πρὸ ἐνὸς ἔτους καὶ ἡμίσεως ἔσχευ ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ βασιλικοῦ δεσμώτου, καὶ εἰσῆλθε.

Ἡ ἀταξία ἢ βασιλεύουσα εἰς τὸ δωματίον τοῦ βασιλέως, κατεδεί-

χνε σαφῶς τὴν ἀνεσυχίαν τοῦ πνεύματός του, φύσει ζωτροῦ καὶ ἀστάτου, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην πλέον τοῦ συνήθους. Ἐπὶ τοῦ προστάτου ἀχύρου μεθ' οὗ ἦτο κεκαλυμμένον τὸ δάπεδον, ἐκείνιο ἀτημέλιστα διάφορα χειρόγραφα, περιέχοντα ὡσεπιτοπολὺ μυθιστορήματα ἱστορίας ἢ παλαιὰς ἱστορίας, μουσικὰ ἔργα διὰ τῶν ὁποίων ὁ πρὸ γκῆψ, ποιητὴς καὶ μουσικὸς ἐξοχος, συνείθιζε νὰ προσάδῃ ταῖς ὠδαῖς του.

Ἀτρελῶς περιτυλιγμένοι εἰς εἰδός τι ὑπενδύτῳ ἐκ μάρου μεταξοπιπλοῦ, ὑπερβαμένου διὰ δέρματος, ὁ Κάρολος ἐθώπευεν ἕνα ἐξάρειον λαγωνικόν, συνεσπειρωμένον παρὰ τοὺς πόδας του. Μόνον μία δὰς ἐφώτιζε τὸν θάλαμον, βίπτουσα λοξῶς τὰς ἀκτῖνάς της ἐπὶ τοῦ ὠχροῦ προσώπου τοῦ ἡγεμόνος. Ὅταν ὁ πᾶτερ Μαθθίας τὸν ἐπλησίασεν, ἀνέσειπεν ὁ Κάρολος τὴν κεφαλὴν ὀρέγων αὐτῷ τὴν ἄσπερον χεῖρα.

—Καλῶς ἤλθατε, πᾶτερ μου—εἶπε σοβαρᾶ τῇ φωνῇ. Δὲν σας εἶδα ὄλην τὴν ἡμέραν, καὶ ὁ ἀποχωρισμὸς οὗτος μ' ἐφαίνετο αἰώνιος. Περὶ πολλοὺ ποιοῦμαι νὰ ὁμιλῶ μεθ' ὑμῶν· ἄμποτε οἱ λόγοι σας νὰ ὑπερισχύσουν ἐπ' ἐμοῦ παρὰ ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ποίσις μόνη μου ἄλλοτε παραμυθία, διὰ τῶν ὁποίων εἰς μάτην σήμερον πειρῶμαι νὰ λησιμονήσω τὴν ἀποσπῆδα εἰμαρμένην μου!

—Κύριέ μου, δέομαι ὀλημερινῶς τοῦ Ἀντροῦ τοῦ μας νὰ σὰς ἀξιοῖ τῆς χάριτος τοῦ ν' ἀνέχεσθε καρτερικῶς τὰς κακουχίας καὶ τὰ δεινὰ τῆς ἀθλίας ταύτης ζωῆς; ἐφαίνετο ὅτι αὐτὸς εἶχεν εἰσακούσει τῆς προσευχῆς σας καὶ σεῖς ἤδ' ἠθάνεσθε τὸ ἀποτέλεσμα κλίνων τὸν αὐχένα εἰς τὰς βουλήσεις τοῦ Ὑψίστου. Πόθεν ἄρα προέρχεται τώρα, ἡ λύπη ἣτις φαίνεται ὅτι σας ἐκυρίευσεν;

—Δὲν εἰξέρω, πᾶτερ μου, καὶ δυσκόλως ἤθελα δυνηθῆ νὰ σὰς τὴν ἐξηγήσω. Τ' ὁμολογῶ, μόνη ἡ εἰλις εἶχεν ἀποδώσει γαλήνην εἰς τὸ πνευμά μου καὶ ἰσχὺν εἰς τὴν ψυχὴν μου. Τώρα ἤνοιξα τοὺς ὀφθαλμοὺς, τὰ σκότῃ κατέπεσαν καὶ εὐρίσκομαι ἀντιμέτωπος τῆς ἀληθείας, τῆς φρικτῆς ἀληθείας! Ν' ἀποθάνω μεταξὺ τῶν τοίχων τούτων τοῦ πύργου, καὶ διαταγῇ τοῦ πατρὸς τῆς συζύγου μου, ἐγὼ ὁ Κάρολος τῆς Ναβάρρας!...

Ἢ μόνον νὰ τὸ στοχασθῶ εἶναι ὄντως τρομερόν.

—Καταπραῦνθητε, κύριε, ἐμπισθήητε εἰς τὴν δικαιοσύνην τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἂν ὡς εἶπατε τὸσάκις ἡ συνείδησίς σας δὲν σὰς ἐλέγγῃ τὰ ἐγκλήματα ἅτινα σὰς προσήθησαν, δύνασθε νὰ ζήσετε ἔτι εὐτυχεῖς ἡμέρας ἐπὶ ταύτης τῆς γῆς, καὶ ὁ βασιλεὺς ὁ κύριός μου εἶναι πολὺ καλὸς καὶ θὰ σὰς συγχωρήσῃ μίαν φορὰν.

—Θάνατος καὶ κατάρτα!—διέκοψεν ὀργίλιως ὁ βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας—Αἰσχος εἰς τὴν συγγνώμην του! Αἰώνιον μῖσος, κατὰ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου! Ἄμποτε καὶ αὐτὸς ὡς ἐγὼ νὰ δοκιμάσῃ τὰς φρί-

και ἀπεράντου καθείρξεως! Μισος ἔως θανάτου κατ' αὐτοῦ καὶ καθ' ὅλης τῆς δυναστείας του! Μισος κατὰ τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ ἰσχύς μου ἐμβάλλει φόβον, ὅστις μὲ αἰμοχαρῆς ἐπίθετον ἀπιμαίνει τὸ ὄνομά μου. Ὁ Κάρολος τῆς Ναβάρρας, ἀπέφησε τὰ κῶλά του ἐντὸς τῶν πύργων τοῦ Φορестаλ, ἀλλ' ἄχρι τῆς ἐσχάτης πνοῆς του θέλει μείνει δι' αὐτοὺς Κάρολος ὁ Μοχθηρὸς!—

ἤραπτε τὸ βλέμμα του, οἱ χαρακτῆρές του συνετέλλοντο, καὶ ὄλον τὸ σῶμά του εἶχε λάβει κατὰ τὰς τελευταίας λέξεις ἡθὸς οὕτω τρομερὸν ὥστε ὁ γέρον μὴ ἀποκοτῶν νὰ προφέρῃ λέξιν, ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον διὰ τῶν χειρῶν ἀφίμων ἐλευθέρων βέυσιν εἰς τινὰ δάκρυα οἴκτου.

Οὕτως ὠμίλησαν στιγμὰς τινὰς ἐν σιωπῇ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας εἶχεν ἀνεγερθῆ καὶ διεσκελιζοῦσε τὸ δωμάτιον διὰ μεγάλων βημάτων. Ἐπὶ τέλους σταματήσας, καὶ ἀτεινίζων τὸν πάτερ Μαθίαν ἀκίνητοῦντα ἐξηκολούθησε μὲ τόνον ἡσυχώτερον καὶ γαλανιώτερον.

—Πράττω κακὰ, πάτερ μου, νὰ ὀργίζωμαι τοιοῦτοτρόπως καὶ νὰ κουράζω τὴν ὑπομονήν σας. Παρεκτὸς τούτου ὁ θυμὸς καὶ οἱ ὄνειδιμοὶ ἀπάδουν πρὸς βασιλεῖα τὸν ὁποῖον ἡ μοῖρα περισφίγγει ἤδη μὲ σιδηρᾶς ποδοπέδας, καταστηθέντα τώρα δυσχερέστερον τοῦ ἀθλιεστέρου τῶν ὑπηκόων του πρὸς ἡγεμόνα ἀρπασθέντα ἀπὸ τὸ μέσον τῆς οἰκογενείας του, χωρὶς ἐλευθερίαν, χωρὶς στέμμα, λησμονηθέντα καὶ ἴσως προδοθέντα ἀπὸ τοὺς ἐπιδεικνύοντας ὅτι τῷ ἦσαν φίλοι, περιφρονηθέντα, συζηρῶς συκοφαντηθέντα παρ' ὄλων, οὐδὲν πλέον τὸν ὑπολείπεται ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης εἰμὴ ὁ θάνατος. Σύγγνωτε, σύγγνωτε καί, πάτερ μου, ἂν ἐλησμόνησα τὸ σῆμα, τὸ ὀφειλόμενον εἰς τὴν μόνον ἄνθρωπον πειραθέντα νὰ κατευνάσῃ τὴν πικρίαν τῆς ζωῆς μου. Τὰ μαρτύρια, μὲ τὰ ὅποια ποτίζεται ἡ ψυχὴ μου, ἀνατρέπουν ἐνίοτε τὸ λογικόν μου καὶ τότε ὁ ἄθλιος οὗτος φυλακισμένος, ὀμιλεῖ ὡσανεὶ ἦτον ἀκόμη βασιλεὺς.—

Οὕτως εἰπὼν, ὁ Κάρολος ἀφῆκε τὴν κεφαλὴν νὰ κύψῃ ἐπὶ τοῦ στήθους, καὶ ἐθρήνησε πικρῶς.

—Δι' ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν Ἁγίων, μὴ παραδίδοσθε, κύριε, εἰς τὴν ὁσὴν κατηρεῖς διαλογισμούς!

—Καὶ διατὶ ὄχι, πάτερ μου;—ὑπελάμβανεν ὁ Κάρολος—αἱ χεῖμαιραι ὑπερισχύουσιν εἰς τὸ πνεῦμά μου, ἐγὼ δὲν εἶ ἀπόθάνω! Ἢ νὰ πύδῃται τοῦλάχιστον ὁ θάνατος νὰ μὴ μὲ κάμνῃ νὰ τὸν περιμένω ἐπὶ τοσοῦτον! Ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἔξῃ, ὁ τάφος εἶ ἦνε ἀδιάλειπτον ἀντικείμενον τῶν στοχασμῶν μου· αὕτη καὶ, αὕτη εἶναι ἡ μόνη θεραπεῖα τῶν τόσων δεινῶν μου.—

—Ὅσο πλέον διήρκει ἡ συνομιλία αὕτη, τόσῳ μᾶλλον ἐπρόκοπτεν ἡ

νύξ, καὶ τὸ φῶς τῆς λαμπάδος ἀμυδρούμενον βαθυμηδόν, ἀπέβαινε πάντῃ ἀνοφελές, καθότι ἡ σελήνη εἰσέδυνεν εἰς τὸν θάλαμον διὰ στενοῦ τινος σιδηροῦ δρυφίγκτου.

Ὅταν αἴφνης ὁ βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας, τοῦ ὁποῖου ἡ ὀργὴσα φαντασία εἶχε λάβει ἄλλην διεύθυνσιν, εὐλίψας τὸν βραχίονα τοῦ πάτερ Μαθίου τὸν εἴλκισε πρὸς τὸ παράθυρον λέγων

—Πάτερ μου, βλέπετε πόσον ὠραία εἶναι ἡ νύξ, πόσῳ καθαρόν τὸ σπερέωμα. Ἴδου ὅλη ἡ φύσις ἀναπαύεται, καὶ κἀνεὸς εἶδους θόρυβος δὲν δικταράττει τὴν ἐπίσημον ἡρεμίαν τῆς νυκτός. Ὅποια εὐδαιμονία ἂν ἐδυνάμην νὰ πλανῶμαι διὰ τῶν πεδιάδων ἐκείνων καὶ ν' ἀναπνέω τὴν δρόσον τοῦ αἵρος! Πλὴν ὄχι!... ὅλοι δύνανται ν' ἀπολαύσουν τῆς εὐεργεσίας ταύτης, καὶ ὁ βασιλεὺς οἴμοι!... οὐδὲ κἀν κοτᾶ νὰ τὴν ζητήσῃ. Βλέπετε ἐκεῖ ἐπὶ τῆς τηλεβολοστιχίας τὸν σκοπὸν ἐκεῖνον. Ἐγὼ ἤθελον μεταβάλλει ἀσμένως τὰς μεμφιμοιρίας μου διὰ τὴν ἀπολεσθεῖσαν βασιλικὴν μεγαλειότητα καὶ τὰς ἐλπιδὰς μου ὡς δεσμώτου μὲ τὴν ζωὴν του. Εὐτυχὴ στρατιῶτα! Αἱ ἡμέραι τῆς νεότητός σου δὲν ἦσαν ὡς τὰ μεταξίνα καὶ χρυσα ὑφάσματα μου, σὺ δὲν ἔφερες ὡς ἐγὼ τὸ στέμμα, καὶ οὐχ ἦττον τώρα εἶσαι ἐλεύθερος, χωρὶς μερίμνας καὶ ἀδημοσύνας, ὑποτονθορῶν τὸ παιδρὸν ἄσμά σου καὶ οὐδὲν δύναται νὰ διαταράξῃ τὴν εὐδαιμονίαν σου!... καὶ ἐγὼ...—

Μόλις ὁ Κάρολος ἐτελείωσε τὰς λέξεις ταύτας, καὶ διάτορος κραυγῇ τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ ἔκαμε ν' ἀνασκιρτήσῃ αὐτὸν καὶ τὸν πάτερ Μαθίαν. Προσέσπρον τὰς ὄψεις... Ὁ στρατιώτης ἐφάνη καιρίως πληγείσ· ἔξέτεινε τοὺς βραχίονας, ἐταλαντεύθη καὶ στριχθέντα ἐπὶ τοῦ μικροῦ προχαμῶνος τοῦ περιστοιχοῦντος τὸ ἄνω μέρος τοῦ πύργου, τὸ θᾶρος τοῦ σώματός του τὸν ἔστυεν ὀπισθεν ἑαυτοῦ καὶ ἐκρημνίσθη εἰς τὴν τάφρον. Μικτὰς μὲ τὸν θόρυβον τῆς πτώσεως ταύτης ἀνηγέρθησαν μύρια συγκεχυμένα φωναί. Ἠκούσθησαν σφοδρὰ καὶ ἐπανειλημμένα κτυπήματα εἰς τὴν πύλιν τοῦ φρουρίου, αὕτη ἐντὸς ὀλίγου ἐνέδωκε καὶ λόχος ἐνόπλιον εἰσέβαλεν εἰς τὴν αὐλὴν κραυγάζων στεντορείως Ζήτω ὁ Ναβάρρας! Θάνατος εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ βασιλέως! Ἐνταῦθα εἰς τὸ φέγγος τῆς σελήνης ἤρξατο τρομερὰ καὶ αἱματηρὰ μάχῃ μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ὀλίγων ἐναπομεινάντων εἰς τὸ φρούριον στρατιωτῶν. Ὁ Κάρολος τῆς Ναβάρρας καὶ ὁ πάτερ Μαθίου ἦσαν ἀναυδοὶ ἐκ τοῦ θάμβους. Τέλος ὁ Κάρολος ἀποταθείς πρὸς τὸν ἐφημέριον, τὸν εἶπε ψυχρῶς·

—Φαίνεται, πάτερ μου, ὅτι ἀδίκως ἀμφίβηλα. Διακινδυνεύεται τώρα εἰς τὴν αὐλὴν τὸ στέμμα μου. Ἄς περιμένωμεν τὸ τέλος.

Καὶ ἐρήφθη σπασμωδικῶς, ἐπὶ τοῦ ἀνρίγματος τοῦ παραθύρου.

— Η πύλη ἦναι ἄριστος προσέθεσεν ὁ πάτερ Μαθίας, με τὴν αὐτὴν ἀιτροζιάν.— ὁ Τριστάνος δὲ Βοῶς εἶε τῶρα με τοὺς καλητέρους στρατιώτας του μακρὰν τοῦ φρουρίου.

— Εὐλογητὸς ὁ Θεός— ἐπανελάθεν ὁ βασιλεὺς— ἐσώθη.

— Ὅχι ἀκόμη! προσέθηκε φωνὴ τις ὀρμωμένη ἀπὸ γωνίαν τινὰ τῆς αἰθούσης.

Ταύτοχρόνως ἓνας τοξότης γάλλος, σφριζας τὸν καταπέλτην του ἐπὶ τῆς παρεΐας, ἐσημάδευσεν τὸν βασιλέα. . . τὸ βέλος ἐτινάχθη. . . ὁ βασιλεὺς κύψας ἐγκαίρως ἀπέφυγε τὴν βολήν, ἀλλ' ὁ πάτερ Μαθίας ἐξάμεινος ὀπισθεν αὐτοῦ ἔπεσε τραυματίας καταγῆς. Μανιώδης, ὁ Κάρολος δράξας βαρὺ θρανίον ὤρμησε κατὰ τοῦ στρατιώτου καὶ τὸν ἐφόρνευσε. Τὴν αὐτὴν στιγμήν ἐν τάγμα στρατιωτῶν, ὄλων αἱματοφύρτων, παρουσιασθησαν εἰς τὴν θύραν ἣν εἶχον θραύσει. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ναβαρρόνι, νομίζων αὐτοὺς ἐχθροὺς ἐχύθη ὡς ἀπληπισμένος ἀναμέσον αὐτῶν καὶ ἐφόρνευσε τὸν πρῶτον προστυχόντα ὑπὸ τὰ κυπήματά του πλὴν ἀνεχαιτίστη, ἀναγνωρίσας αὐτοὺς δι' ἐδικούς του με τὸν Φερνάνδον δ' Ἀύανα καὶ τὸν Ροδριγιὸ δ' Οὐρόη ἐπὶ κεφαλῆς, οὔτινες παραλαβόντες αὐτὸν μετ' ἑαυτῶν τὸν μετέφερον ἐν θριάμβῳ ἐκτὸς τοῦ φρουρίου.

Ὁ ἥλιος ἀνεφαίνετο ὀπισθεν τῶν στεγῶν τῆς πόλεως Ἄρλεμ ὅταν ὁ Τριστάνος δὲ Βοῶς, ὅστις εἶχε μάθει εἰς Κρεσκόρην ὅτι ἐγένετο θύμα ποταποῦ στρατιγήματος, ἀφίχθη μετὰ τῆς συνοδίας του πρὸ τῶν ἐρειπίων τοῦ φορεστάλ ἥδη ὄλου ἀποτεφρωθέντος. . . .

Ὁ βασιλεὺς τῆς Ναβαρρόνι ἦτο σχεδὸν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Πικκαρδίας, ἐνθα ἡ προδοσία τοῦ Πεκινγὺ ἐν ἄσυλον τὸν ἐχορήγει.

(Ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ ὑπὸ Δ. Σ. Ἀραβαντινοῦ Δ.)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΕΝ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ ΛΟΙΜΟΥ

ἐνεκλήσαντος ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1348.

(Μετὰφρασις).

ὑπὸ Κωνσταντίνου Διονυσίου Καλουτζιποῦλου.

(Συνίχεια καὶ τέλος).

Πλείους ἄλλοι διετήρουν μετὰ τῶν ἄνω μνησθέντων μέσον τινὰ ἔρον· δὲν ἦσαν ἀκρατεῖς τῶν ἐδεσμάτων ὡς οἱ πρῶτοι, οὐδ' ὡς οἱ δεῦτεροι ἀπεστρέφοντο τοῦ ποτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀκολασιῶν, ἀλλ' ἐχρῶντο τοῖς πράγμασι περισσῶς κατὰ τὴν ἑαυτῶν ὄρεξιν, ἀνευ δὲ

τοῦ νὰ μένωσι ἐγκλειστοὶ περιφέροντο χειροκρατοῦντας, τὰς ἄβη, τὰς φυτὰ εὖσμα καὶ ποικίλῃ ἀρώματα. ὀφρακινόμενοι τούτων συνεχῶς, εἰόμενοι ὅτι ἡ τῶν τοιούτων ἀνθίων ὀφρακισίς μ' γάλλως ὤρλουσε τον ἐγκέφαλον καθότι ἀπαξίπασα ἡ ἀτμοσφίρα ἦτο μεμολυσμένη καὶ πλήρης δυσωδίας ἐκ τῶν πολλῶν πτωμάτων, ἀσθενειῶν καὶ φαρμάκων. ἕτεροι δὲ ἦσαν ἀπνευστέρου αἰσθήματος, (καὶ οὕτως αὐτὸ ἦτο κατ' εὐτυχίαν καὶ ἀσφαλέστερον) λέγοντες ὅτι οὐδὲν φάρμακον ἦτο τοσοῦτω δραστήριον καὶ ἀλεξήτηριον κατὰ τοῦ λοιμοῦ, ὅσῳ ἡ ἀποδημία, ὠθόμενοι δὲ ἐκ τοιοῦτου διαλογισμοῦ ἠμέλουν παντὸς ἄλλου, κηδόμενοι μόνον τοῦ ἑαυτοῦ των πολλοὶ δὲ ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐγκαταλιμπανοντες τὴν ἑαυτῶν πόλιν, τὰς ἰδίας οἰκίας, τὰς ἑαυτῶν βεσείας, τοὺς συγγενεῖς, τὰ ὑπάρχοντα, ἤτοι τὸν τὸς τῶν ἄλλων, ἢ καὶ τὰς τῶν ὁμῶρων των. Ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἔνα κολάσῃ τὴν μοθηρίαν τῶν ἀνθρώπων διὰ τοῦ λοιμοῦ ἐκείνου δὲν ἐπεξετείνετο πανταχοῦ ὅπου καὶ ἂν κῆρσοντο, ἀλλὰ μόνον ἐθεωρεῖτο κινουμένη ὅπως καταπίεση τοὺς ὄντας ἐνδον τῶν ἔρκων τῆς πόλεως ἢ προμηνούσα ὅτι οὐδὲν ὑποκείμενον ὤφειλε πλέον ἐν αὐτῇ νὰ διαμείνῃ, καὶ ὅτι ἡ ὕστατος αὐτῶν στιγμή ἤγγικεν. Ὡς δὲ αὐτοὶ οἱ πολυειδῶς δοξάζοντες δὲν ἀπέβησκον πάντες οὐχὶ καὶ διὰ τοῦτο ὅλοι ἐσώζοντο καὶ δὴ νοσήσαντες πλείστοι ἐκ τοῦ λοιμοῦ καὶ παρέξιντες πανταχοῦ ὅτε ὑγιῖνον παράδειγμα εἰς τοὺς ἐναπομένοντας ὑγιεῖς, σχεδὸν ἐγκαταλειμμένοι ὀλοσχερῶς ἐμαραινόντο. Ἐάσωμεν δὲ τὸν συμπολίτην βδελυσσόμενον τὸν συμπολίτην καὶ οὐδένα γείτονα ἐπιμελούμενον τοῦ ἄλλου ὡς καὶ αὐτοὺς τοὺς συγγενεῖς σπανίως, ἢ ποτὲ ἢ καὶ μακρόθεν ἐπισκεπτομένους· τοιοῦτος δὲ ἐνεφώλευεν τράμος εἰς τὰ στέρνα τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν ὥστε ὁ ἀδελφὸς ἐγκατέλειπεν τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν, ὁ θεῖος τὸν ἀνεψιόν, ἡ ἀδελφὴ τὸν ἀδελφόν καὶ πλειστάκις ἡ σύζυγος τὸν γαμετὸν, καὶ ὅπερ ἐστὶ μέγιστον καὶ δυσπίστευτον οἱ πατέρες καὶ αἱ μητέρες τὰ τέκνα ὡσανεὶ μὴ ἦσαν ἑαυτῶν, εἰσικαίνοντο νὰ τὰ ἐπισκέπτωνται καὶ νὰ τὰ ὑπηρετῶσι. Διόπερ εἰς τοὺς ὄντας ὑπερβάλλουσα ἡ πλειθύς ἐξ ἀσθενῶν ἀρρένων τε καὶ θηλαίων, οὐδεμία ἄλλη ἀρρώγη ἐπέμενεν αὐτοῖς, ἢ ἡ τῶν φίλων εὐσπλαγχνία (οὗτοι δὲ ἦσαν ὀλιγάριθμοι) ἢ ἡ φειδωλία τῶν ὑπηρετῶν οὔτινες ἐνοσοκόμου ἐλυόμενοι ὑπὸ ἀδρῶν καὶ ὑπερῶγων μισθῶν, καίτοι πολλοὶ δὲν μετήρχοντο τοῦτο, οἱ δὲ μετερχόμενοι ἦσαν χυδαῖοι εἰς τοιαύτας ὑπηρεσίας αἰτινες κατ' οὐδὲν ἄλλο ἐχρησίμευον, ἢ ἵνα δίδωσι τὰ αἰτούμενα ὑπὸ τῶν νοσοῦντων καὶ νὰ τὰ διαφυλάττωσι ὅταν ἀπέβησκον, ὑπηρετοῦντες δὲ, τοιοῦτον ἔργον συνεχῶς ἀπαλιέσθησαν σὺν τῷ κέρδει. Ἐνεκα δὲ τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν νοσοῦντων ὑπὸ τῶν πλησίων, τῶν συγγενῶν, τῶν φίλων καὶ ἐκ

τῆς σπάνειος ὑπηρετῶν ἀνεφύετο ἐν ἔθосι σχεδὸν ἄλλοτε ἀνήκουστον, ὥστε γυνὴ νοσοῦσα, ὅσον δήποτε καλλιπρόσωπος, χαρῖεις καὶ εὐγενής, ἤθελεν εἰσθαι, ἡμερῆσαι νὰ παραλάβῃ ὑπηρετην, νεόν ἢ ἄλλον, εἰμὴ μόνον ὅτε τῷ ὑπὸ γόρσειον ἢ ἀσθενείᾳ τῆς ὕπερ εἰς τὰς ἐσθίας ἐγένετο αἰτία ἐν τῷ ἐπομένῳ χρόνῳ τῆς ἐλαττώσεως τῆς ἐαυτῶν τιμιότητος. Ἐκτός δὲ τούτου ὁ θάνατος ἐπῆλθεν εἰς τοὺς πλείστους τοιαύτως· διότι ἐάν ἤθελον βοηθῆσαι, βεβαίως, ἤθελον λυτρωθῆν, διὰ δὲ τὴν ἑλλειψιν τῶν καταλλήλων ὑπηρεσιῶν, ἄστινας οἱ ἀσθενεῖς δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπολαύσωσι, καὶ ἐκ τῆς ἀκατασχέτου ὀρμῆς τοῦ λοιμοῦ τοσαύτη ἦτο ἡ πληθὺς τῶν ἐν τῇ πόλει νυχθημερόν ἀποθνήσκόντων, ὥστε ἐκπλήττεται τις μόνον ἀκροαζόμενος οὐχὶ δὲ ἰδίως ὄμμασιν ὁρῶν. Καθότι σχεδὸν ἐξ ἀνάγκης ἀνεφύεσαν πράγματά τινά ὅπως ἀντίθετα τῶν πρώτων ἐθῶν τῶν πολιτῶν.

Τότε εἶθιζον (ὡς σήμερον βλέπομεν ἐν χρήσει) αἱ συγγενεῖς γυναικες συναθροίζόμεναι, νὰ συμμερίζωνται τοῦ κωκυτοῦ σὺν ταῖς πλειεστέραις συγγενεῖσι ἀφ' ἑτέρου δὲ συνεφοροῦντο πρὸς τῆς οἰκίας τοῦ ἀποθανόντος οἱ γείτονες σὺν ταῖς συγγενεῖς καὶ ἄλλοις πλείστοις πολιταῖς, κατὰ τὴν περιωπὴν τοῦ θανόντος, ἤρχετο ὁ ἱερεὺς, τὸ σκῆνος δὲ ἠγάγετο ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν συγγενῶν τῶν μὲ ἐπικηδεῖον ποιμπῆν, λαμπάδων καὶ ψαλμωδιῶν εἰς τὸν ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τοῦ θανάτου τοῦ ἐκλεχθέντα ναόν. Τοιαῦτα εἶτε ἐν μέρει, εἶτε κατὰ πλεῖστον, ἐτέρμασαν ἔνεκεν ὅτι ἐκαστοῦ κατεκυρίευσεν ἡ ὀμότης τῆς ἀσθενείας, διεδέχθησαν δὲ ταῦτα καινά τινα. Ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι οὐχὶ μόνον ἀπέθνησκον ἄνευ τοῦ νὰ ἔχωσι πολλὰς γυναίκας περὶ αὐτῶν ἀλλὰ καὶ πλείστοι ἐκ τοῦ βίου τούτου ἀπεδημόουν ἄνευ μάρτυρος, ὀλιγάριθμοι ἦσαν ἐκεῖνοι οὓς συνώδευον οἱ εὐσπλαγχνικοὶ κλαυθμοὶ καὶ τὰ ἀνιὰρὰ δάκρυα τῶν ἐαυτῶν συγγενῶν· ἀντὶ τούτων δὲ, μετεχειρίζοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀσεισμοῦς καὶ γέλωτα, ἔθος τοῦτο, ὅπερ κατὰ μέγα μέρος ἀντιθέτως ὁ γυναικεῖος οἶκος ἀριστα ἐξέμαθε πρὸς ἐπαγωγὸν αἴτιον. Σπάνιοι ἦσαν ἐκεῖνοι ὧν τὰ πτώματα συνωδεύοντο μέχρι τοῦ ναοῦ ὑπὸ δέκα ἢ δώδεκα γειτόνων, καὶ τὸ φέρετρον τούτων ἦγετο οὐχὶ ὑπὸ ἐντίμων ὑποκειμένων ἢ εὐγενῶν πολιτῶν ἀλλ' ὑπ' εἰδός τι νεκροθαπτῶν ἀνηκόντων εἰς τὸν χυδῆν λαὸν ἐπονομαζόμενων νεκροστόλων οἵτινες ἐποίησαν τότε τὸ ἔργον μισθάρως· μὲ ταχέα δὲ βήματα οὐκ ἔφερον αὐτὸν πρὸς ἐκεῖνον τὴν ναὸν ὄντινα προσεκέλευσε, ἀλλὰ εἰς τὸν ἐγγυτέρω, πολλὰκις δὲ εἰπόντο τέσσαροι ἢ ἐξ κληρικοὶ μεθ' ἡμισθέσεων λαμπάδων, ἐνεσσι δὲ καὶ ἄνευ φωτός· οἱ δὲ ἱερεῖς οὗτοι σὺν τῇ βοήθειᾳ τῶν βηθέντων νεκροθαπτῶν, ἄνευ τοῦ νὰ ἀσχοληθῶσι εἰς μεγάλην ἢ ἐπισημεῖον ἀκολουθίαν ἔθετον αὐτὸν ὅσον τάχον εἰς οἰκονδήποτε ταφῆν

εὐρισκὸν κενωτέρων. Ἡ θέα κατὰ μέγα μέρος τῆς μέσης τάξεως καὶ τοῦ χυδῆν λαοῦ, ἦτο ἀθλιεστάτη, ἐπειδὴ τὸ πλεῖστον μέρος τούτων εἶτε ἐξ ἐλπίδος, εἶτε ἐξ ἀπορείας διακείμενοι εἰς τὰς ἐαυτῶν οἰκίας ἢ ἐν ταῖς αὐτῶν γειτονίαις, κατὰ χιλιάδα ἀνά ἡμέραν ἠσθίνον, ἀπεσερμημένοι δὲ πάσης ὑπηρεσίας καὶ ἐλλειπαῖς πάσηςδήποτε βοηθείας ἀπαντες κατέλυον τὸν βίον. Πλείστοι ὅσοι ἐτύγγανον οἱ νυχθημερόν ἀποθνήσκοντες ἐν τῇ δημοσίᾳ ὁδῷ. Πολλοὶ δὲ ἐπίσης οἵτινες ἀπέθνησκον ἐγένοντο γνωστοὶ εἰς τοὺς γείτονας οὐχὶ ἄλλως, ἢ ἐκ τῆς ἀποπεμπομένης τῶν ἐφθαρμένων σωμάτων τῶν ἀποφορᾶς· οὗτοι δὲ καὶ ἕτεροι ἀποθνήσκοντες ἦσαν πλήρεις δυσωδίας. Ἐνυπῆρχεν δὲ ὁμοιότροπὸν τι ἦθος παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν γειτόνων, κινούμενοι ἐξ εὐσπλαγχνίας, ἦν πρὸς τοὺς ἐκδημήσαντας εἶχον, καὶ ἐκ τοῦ φόβου μήπως ὁ φόρος τῶν τεθνεώτων ἤθελε τοῖς βλάψειν. Οὗτοι ἀφ' ἐαυτῶν καὶ τῇ βοήθειᾳ κομιστῶν τινῶν, ὅταν ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχωσι, εἴλκον ἐκ τῶν οἰκειῶν τῶν τὰ πτώματα τῶν ἐκπνευσάντων, ἐποθετοῦν αὐτὰ ἐνώπιον τῶν ἐαυτῶν ἐξοδῶν, τὴν δὲ προῖαν ὁ περιφερόμενος ἠδύνατο νὰ ἴδῃ ἀναριθμητὰ. Εἶτα φερομένων φερέτρων, τούτων δὲ μὴ εὐρισκομένων, ἐναπέθεντο τὸν νεκρὸν ἐπὶ ἀπλῆς σανίδος. Οὐδὲ ἦτο ἐν τῷ φερετρῶν ἐν ᾧ ἐφέροντο ὁμοῦ δύο ἢ τρεῖς, οὐδὲ ἀπαξ τοῦτο συνεθῆ, ἀλλ' ἠδύνατο νὰ ἀριθμηθῶσι πλεῖστα φέροντα τὸν σὺζυγον καὶ τὴν γαμετῆν, τοὺς δύο ἢ τρεῖς ἀδελφοὺς ἢ τὸν πατέρα μετὰ τοῦ τέκνου, καὶ καθεζῆς. Ἀπέριως δὲ συνεθῆ νὰ πορεύωνται δύο ἱερεῖς ἔχων ἕκαστος ἐν τῇ χειρὶ σταυρόν· συνεφέροντο ὑπὸ τῶν κομιστῶν τρεῖς ἢ τέσσαρες νεκροθήκαι κατόπιν τῆς πρώτης, οἱ δὲ ἱερεῖς οἵτινες ἐνόμιζον ὅτι ἐν μόνον νεκρὸν ἔχουσι νὰ ἐνταφιάσωσι εἶχον ἀπεναντίας ἐξ ἡ ὀκτώ, ἐνεσσι δὲ καὶ περισσοτέρους. Διὸ οὗτοι οὕτε δακρύων οὕτε λαμπάδων ἢ παρακολουθίας ἐτύγγανον, ἐπὶ τοσοῦτον δὲ προέβη τὸ πρᾶγμα ὥστε ἢ πρὸς τοὺς θνήσκοντας φροντίς ἦτο τοιαύτη, οἷα σήμερον ἤθελεν εἰσθαι δι' αἰγας. Ἐγένετο δὲ προδηλῶς καταφανές, ὅτι ὅπερ ὁ φυσικὸς ῥοὺς τῶν πραγμάτων δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑποδείξῃ εἰς σοφοὺς μὲ σμικρὰς καὶ σπανίας βλάβας, τοῦτο ἔδει ἐνυπομῶνας νὰ ὑπερβῇ ἢ τῶν δεινῶν σφοδρότης, ποιούσα καὶ τοὺς ἀπλοῦς κοτεροὺς σοφαστικοὺς περὶ τούτου καὶ οὐχὶ ἀμελεῖς. Ὁ δὲ τὴν ταφῆν προωρισμένος ἱερὸς τόπος ἐφαίνετο ἀνεπαρκῆς πρὸς τὴν πληθὺν τῶν σωμάτων τῶν καθ' ἡμέραν ἢ καθ' ὥραν φερομένων ἐν παντὶ ναῷ, καὶ τοῦτο μᾶλλον, καθ' ὅσον ἐβούλοντο νὰ λαμβάνῃ ἕκαστος ταφῆν, κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος ἐν ἰδίῳ τόπῳ. Ἐπειδὴ δὲ πᾶν μέρος ἦτο πλήρες, ἀνωρῦττοντο ἐν τοῖς τῶν ναῶν κοινοταφίαις λάκκοι τρισμέγιστοι, ἐν οἷς ἀπετίθεντο ἀνά ἑκατοστύς οἱ ἐπιφθάνοντες νεκροί. Ἐπισωρεύοντες δὲ τούτους ὡσανεὶ τὰ ἐν τῷ πλοίῳ ἐμπορεύματα ἀνά ζοιδιάδας,

ἐκάλυπτον μὲ χοῦν ἕως οὗ ἐπληροῦτο ἕως ἄνω ὁ λάκκος. Τοῦτο δὲ ἦν αἴτιον εἰς ὃ κατόπιν πείσης λεπτομερείας, ἀποδοτέαι ἄπσαι αἱ παραλυλυθεῖσαι δυστυχεῖαι, αἱ ἐπισυμβῆσαι ἐν τῇ πόλει ἡμῶν, λέγω δὲ ὅτι διέτρεχεν τοσοῦτος πολέμιος καιρὸς ὥστε κατ' οὐδὲν ὀλιγώτερον ἐφείσθη, τῶν τῆς πόλεως περιχώρων ἐν οἷς (ἐκτὸς τῶν ἀγροκηπίων ἅπερ ἐν τῇ σμικρότατῃ ἦσαν ὅμοια τῇ πόλει) κατὰ τὰς ἐν αὐταῖς διεσπαρμένας κώμας καὶ κατὰ τὰς πεδιδάδας οἱ ἄθλιοι καὶ ἐνδεεῖς ἐργαται καὶ αἱ αὐτῶν οἰκογενεαὶ ἀνευ ἰατρικῆς τινοῦ ἀρρώγη· ἢ βοήθειας· ὑπρέτου ἀπέθνησκον ἐν ταῖς ὁδοῖς, τοῖς ἀγροῖς καὶ οἰκίαις αὐτῶν ἀδικαίρτως ἡμέραν καὶ νύκτα οὐχὶ ὡς ἄνθρωποι ἀλλ' ὡς κτήνη. Διόπερ καταστάντες καὶ οὗτοι ὡς οἱ πολῖται ἀκόλαστοι εἰς τὰ ἦθη τῶν ἡμερίμων· περὶ παντὸς πράγματος ἢ ἔργου. Ἐν ἧ δὲ ἡμέρᾳ ἐθεώρουν ἑαυτοὺς τῷ θανάτῳ μᾶλλον προσπελαζοντας, ἐμπερινεύοντο πάντοιας τρόποις οὐχὶ ἵνα ἐπιβοηθήσωσι τοὺς μέλλοντας νέους καρποὺς τῶν γαιῶν, τῶν ζώων τῶν καὶ τῶν παρελθόντων κόπων τῶν, ἀλλὰ τίνι τρόπῳ νὰ φθείρωσι τὰ παρόντα. Ἔνεκεν δὲ τούτου συνέβη ὥστε οἱ βόες, οἱ ὄνοι, τὰ ποιμένα, αἱ ἀγέλαι, οἱ χοῖροι, οἱ ἡμίονοι καὶ αὐτὰ οἱ πρὸς τοὺς κυρίων τῶν πιστότατοι κύνες, ἐξεληθόντες τῶν ἰδίων κτοικιῶν ἐπλανῶντο κατ' ἀρέσκειαν διὰ τῶν ἀγρῶν ὅπου καὶ αὐτὰ τὰ σπαστὰ ἦσαν ἐγκαταλελειμμένα, θειρισμένα μὲν, ἀλλ' ἀσύλληκτα. Πλεῖστα δὲ ὡς ἂν ἦσαν λογικὰ νεμηθέντα ἅπασαν τὴν ἡμέραν, ἐπινέκχυμπον νύκτωρ ἀπνευδημένα εἰς τὰς ἑαυτῶν μένδρας ἀνευ ὀδηγίας ποιμένους. Τί δὲ πλέον δύναται τις νὰ εἴπῃ παραιτῶν τὴν ἐξοχὴν καὶ εἰς τὴν πόλιν στραφόμενος, εἰμὴ ὅτι τολικαύτη καὶ τοισαύτη ἦτο ἡ τοῦ Θεοῦ μῆνις, καὶ ἴσως ἐν μέρει ἐκείνη τῶν ἀνθρώπων, ὥστε ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μέχρι τοῦ ἐπομένου Ἰουλίου ἕκ τε τῆς ἑρμῆς τῆς λοιμικῆς νόσου καὶ ἐκ τοῦ ὅτι πολλοὶ τῶν ἀσθενῶν κακῶς ὑπηρετήθησαν ἐν ταῖς αὐτῶν ἀνάγκαις διὰ τὸν φόβον ὃν εἶχον οἱ ὑγεῖς, ὑπολογίζονται ὅτι ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως τῆς Φλωρεντίας, ἀπέθανον ὑπὲρ τῶν ἑκατὸν χιλιάδων ἀτόμων. Ὡ πόσα νεφροῦψῆ ἀνάκτορα, πόσοι ὠραῖοι οἴκοι, πόσα εὐπρεπῆ καταλύματα πλήρη εἰκογενειῶν, Κυρίων καὶ Κυριῶν ἐκκενώθησαν μέχρι τοῦ ἐλαχίστου νεπίου! Ὡ πόσα κλειναὶ γενεαλογίαι, μυριοτάλαντοι κληρονομίαι, πόσα μεγάλα πλούτη ἔμεινον ἀνευ διχθόγου! Ὡ πόσοι περικλειεῖς ἄνδρες, ὅποσκι καλλιπάρειαι γυναῖκες, ἀδρότροποι καὶ χαρίεντες ἴσοι τοὺς ὀποιούς οὐχὶ ἄλλοι, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Γαλιένος Ἰπποκράτης ἢ Ἀσκληπιὸς ἤθελεν κρίνει ὑγειεστάτους, τὴν μὲν πρῶτην ἐγευθησαν μετὰ τῶν ἑαυτῶν συγγενῶν, φίλων καὶ συνεταίρων, τὴν δ' ἐσπέραν τῆς ἐπιούσης ἐδειπνησαν ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ μετὰ τῶν πρὸ αὐτῶν ἐκδημησάντων!